

Bir Teknik

Sokratik Sorgulama-Yönlendirilmiş Keşif

M. Hakan Türkçapar¹, A. Emre Sargın²

¹Doç. Dr. Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesi II. Psikiyatri Kliniği/ANKARA

²Uzm. Dr. Çankırı Devlet Hastanesi. Psikiyatri Kliniği/ÇANKIRI

Özet

Sokratik yöntem, antik dönem Yunan filozofu Sokrates'in felsefi düşüncüsü ve bilgiyi soru sorarak öğretme yöntemidir. Sokrates'in öğrencilerine bilgileri sorular sorarak öğretmesi Sokratik dialog adıyla bilinir. Bu anlamda sokratik sorgulamayla aslında karşısındakine yeni bir şey öğretilmemekte sadece bilinen anımsatılmakta ve tekrar bulunmaktadır. Bilişsel Davranışçı Terapi sürecinde kullanılan Sokratik sorgulama ve bunun terapideki uygulama biçimi ise yönlendirilmiş keşif (Guided Discovery) olarak adlandırılır. Bu yöntemle bir seri soru ile aslında danışanın bilebileceği ancak farkında olmadığı bilginin farkına varması amaçlanır. Sokratik yöntem veya yönlendirilmiş keşif'de öncelikle danışan dikkatli bir şekilde ve yansıtmadan faydalanılarak dinlenilir. Bu teknik sorunun tanımlanması, incelenmesi, değerlendirme yaparak alternatifler bulunması, açığa çıkan yeni bilgilerin kullanılarak yeniden tanımlama yapılması ve son olarak da eski çarpık inancın sorgulanması ve yeni bilgi ışığında bir sonuca varma ve uygulama yapılması aşamalarından oluşur. Bu aşamalar esnasında kullanılan soru tipleri bilgi edinmeye dönük sorular, çeviri soruları, yorum soruları, geçmişteki benzer durumlara ilişkin uygulama soruları, analiz soruları ve analitik sentez sorularıdır. Bu yazıda Sokratik Sorgulama-Yönlendirilmiş Keşif bu aşamaları örnek görüşmeler üzerinden gözden geçirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sokratik sorgulama, yönlendirilmiş keşif, bilişsel terapi

Abstract

A Technique

Socratic Questioning-Guided Discovery

"Socratic Method" is a way of teaching philosophical thinking and knowledge by asking questions which was used by antique period greek philosopher Socrates. Socrates was teaching knowledge to his followers by asking questions and the conversation between them was named "Socratic Dialogues". In this meaning, no novel knowledge is taught to the individual but only what is formerly known is reminded and rediscovered. The form of socratic questioning which is used during the process of cognitive behavioral therapy is known as Guided Discovery. In this method it is aimed to make the client notice the piece of knowledge which he could notice but is not aware with a series of questions. Socratic method or guided discovery consists of several steps which are: Identifying the problem by listening to the client and making reflections, finding alternatives by examining and evaluating, reidentification by using the newly found information and questioning the old distorted belief and reaching to a conclusion and applying it. Question types used during these procedures are, questions for gaining information, questions revealing the meanings, questions revealing the beliefs, questions about behaviours during the similar past experiences, analyse questions and analytic synthesis questions. In order to make the patient feel understood it is important to be empathetic and summarising the problem during the interview. In this text, steps of Socratic Questioning-Guided Discovery will be reviewed with sample dialogues after each step.

Key words: Socratic questioning, guided discovery, cognitive therapy

Tanımlar

Sokratik yöntem, antik dönem Yunan filozofu Sokrates'in (MÖ 470 Alopeke, Attika - MÖ 399 Atina) felsefi düşüncüsü ve bilgiyi soru sorarak öğretme yöntemidir. Sokrates'in öğrencilerine

bilgileri sorular sorarak öğretmesi Sokratik Diyalog adıyla bilinir. Eski Yunan felsefecilerin bir kısmının savunduğu insan zihninde her şeyin bilgisinin önsel olarak var olduğu fikrine dayanır. Bu anlamda sokratik sorgulamayla aslında karşısındakine yeni bir şey öğretilmemekte sadece bilinen anımsatılmakta

ve tekrar bulunmaktadır. Kişide var olanı ortaya çıkarmaya dayalı olduğu için buna doğurtma yöntemi de denir (Aydın 2008). Klasik şekliyle sokratik yöntemde, önce muhatabının yanlış/eksik önermesini ele alan sorgulayıcı (örneğin: yalan kötü bir şeydir) daha sonra da bu önermeyle çelişen örnek durumları açığa çıkartan sorular sorulur (örneğin “*suçsuz bir insanı öldürmek üzere onu arayan bir kişiye onun olduğu yeri doğru söyler misin?*” “*Hayır*”; “*o halde bu durumda yalan söylemek iyi bir şey diyebilir miyiz?*” “*Evet*”) Ardından bu yeni bilgi ışığında eski önerme yanlışlanır veya revize edilir (“*O halde yalan söylemek her zaman kötü bir şey değildir hatta bazen iyi bir şeydir diyebilir miyiz?*”).

Sokratik yöntem, bilişsel terapinin kurucuları olan Beck ve Ellis tarafından Bilişsel-Davranışçı Terapi'nin temel parçası olarak görülür. Bilişsel-Davranışçı Terapi'de (BDT) kullanılan biçimiyle sokratik sorgulamaya **yönlendirilmiş keşif** (guided discovery) adı da verilir.

BDT'nin temel hedefi olan bilişsel alandaki değişiklikler kişiye mantıklı veya gerçekçi düşünmesini söylemek veya mantıklı ve gerçekçi düşünceleri doğrudan terapistin söylemesiyle gerçekleşmez. Bu, bireyin bilişlerini keşfetmesi, değerlendirmesi ve yeniden formüle etmesini sağlayan Sokratik soruları içeren Sokratik süreçle gerçekleşir. Bilişsel terapide sokratik biçimde soru sormak temel yöntemdir. Bu sorular yardımıyla danışandan bilgi alınır ve danışanın müphem veya soyut yakınmaları somut tekil sorunlar olarak ortaya konur, bilişleri (otomatik düşünce, inançlar) açığa çıkarılır, işlevsel olmayan bilişlerinin geçerliliği incelenir, maladaptif davranışlarının sonuçları araştırılır, soruna değişik yaklaşımları araştırarak karar verilmesi sağlanır (Stallard 2005).

Ardarda yöneltile soruların yardımıyla soruların yönlendirildiği kişinin mantık yardımıyla inançlarının geçerliliğini değerlendirmesini sağlar. Yardımlaşmacı bir biçimde yürütülen bir araştırmaya benzer. Yerinde sorularla hem kişinin merakı uyandırılır, kişi bildiklerinden yola çıkarak bilmediklerini öğrenir.

Sokratik Sorgulamının Özellikleri

Danışanın cevaplamak için gerekli bilgiye sahip olduğu sorulardan oluşur ve amacı aslında danışanın da sahip olduğu bir bilgiyi ortaya çıkarmaya dönüktür. Danışanın sorunuyla ilgili olan ancak o anda klinik durum nedeniyle danışanın farkındalık alanında olmayan bilgiyi açığa çıkarmayı amaçlar, dikkatleri bu bilgi üzerine toplamaya dönük sorulardan oluşur.

Sokratik süreç yardımlaşmacıdır ve kişinin kendisi için anlamlı ve yararlı yeni sonuç ve anlayışlara ulaşmasını sağlar. Yeni ortaya çıkan bilgiyle daha önce ortaya çıkan sonuç değerlendirilir ya da yeni bir fikir oluşturulur.

Yönlendirilmiş Keşif (Guided Discovery)

Yönlendirilmiş keşif sokratik sorgulamının terapideki uygulama biçimidir. Bir seri soru ile danışanın bildiği ancak o anda duygudurumu nedeniyle farkındalık alanında olmayan bir bilginin farkına varmasını amaçlar. Danışanın iyi dinlenmesi ve yansıtılması, açığa çıkan bilginin özetlenmesi ve yeni bilgisini eski çarpık inancına uygulayarak yeni bilgi ışığında yeniden değerlendirmesine dayanır (Padesky 2000).

Yönlendirilmiş Keşfin Aşamaları

1. Tanımlama

Hastanın sorununun dinlenilerek sorunuyla ilgili düşüncesinin-inancının anlaşılması ve yansıtılması, önemli bilişlerin ve bunlara eşlik eden duygu ve davranışların saptanması yer alır. Bu aşamada danışana bilgi edinmeye dönük sorular sorulur. Kişinin yaşamında olup bitenleri filtre etmesinde, yorumlamasında, yönlendirmesinde ve öngörmesinde etkili olan önemli “evrensel tanımlamaların”, bilişsel genellemelerin yanlışlıkları saptanır (Stallard 2005). Bunun ardından kişiyle bunun bir sağlaması yapılır.

Örnek sorular:

Sorun ne?

Niye sorun?

Sorunu ne oluşturuyor?

Ne kadar kötü?

Neleri değiştirmeyi bekliyorsunuz?

Ne sıklıkta?

Ne kadar süredir?

Tamamıyla geçtiği oluyor mu?

Bu durumun bir örneğini anlatır mısınız?

En son ne zaman böyle bir durum yaşadınız?

Anlatır mısınız?

Kimle, nerede, nasıl?

Ne hissettiniz?

Ne düşündünüz?

Ne yaptınız?

Bunun sorun olan yanı ne?

Geçmişte ne yaptınız?

Örnek Görüşme 1. Bölüm:

Hastanın sorununun dinlenilerek sorunuyla ilgili düşüncesinin-inancının anlaşılması ve yansıtılması:

- Yani sınavda kaldığınız için başarısız bir insansınız,
Açığa çıkan bilgilerin özetlenerek inancın tekrar netleştirilmesi:
- Başarısız bir insansınız, onun için de uğraşmaya gerek yok.

2. İnceleme-değerlendirme ve Alternatifler Bulma

Ardından danışana konuyla ilgili farklı ve aykırı örnekleri saptamaya yarayan bilgi edinmeye dönük sorular sorulur. Konuyla ilgili değişik bilgi ve verileri gündeme getirebilecek uygun sorularla, yeni bilgi ve verilerin farkındalık alanına getirilmesi, tanımlamaların test edilmesi özellikle de istisnaları olup olmadığının saptanması, evrensel tanımlamalara uymayan örneklerin veya mantıksal tutarsızlıkların örneklerinin araştırılması bu tanımlamaya bir sınır getirilmesini sağlar.

“Daha önce de benzer bir sorun oldu mu?”

“Nasıl hallettiniz? Aynı çözüm şimdi işe yarar mı?”

“Yardıma olabilecek başka bir fikriniz var mı?”

Örnek Görüşme 2. Bölüm:

- Bu işi daha önce yaptı mı?
- İlk defa yapılan bir işte başarısızlık sadece kendisinin mi yaşadığı bir şeydir?
- Bir daha denerse ne kaybeder ne kazanır?
- Aynı şeyi tekrar tekrar yapanların başarısında daha sonraki denemelerde ne gibi değişiklikler görülür?

3. Yeniden tanımlama

Yeni bilginin özümsemesi ve bilişsel yapıyla bütünleştirilmesi, veya yeni bilişlerin geliştirilmesi, daha sonra sorulan uygun sorularla ortaya çıkan yeni bilginin özetlenmesidir.

- Bundan ne sonuç çıkarırsınız?
- Bu söyledikleriniz ... inancınızla uyumlu mu?
- Buna göre neyin yardımı olabilir?
- Yakın bir arkadaşınız olsa bu durumda ona ne derdiniz?
- Bütün bunları size önem veren ve seven yakın bir arkadaşınız öğrense ne derdi?

Örnek Görüşme 3. Bölüm:

- O zaman şunu diyebilir miyiz; eğer bir insan bir işi ilk defa yapıyorsa zorlanır ve iyi yapamaz; ancak o işle uğraşır ve ısrar ederse giderek daha iyi yapar?
- Evet

4. Sonuç ve uygulama

Yeni inancın sorunu oluşturan eski çarpık inançla karşılaştırılarak, eski inancın yeni bilgi ışığında yeniden değerlendirilmesi ve ardından bunun ışığında yeni bir davranış-tutum geliştirilmesidir. Yeni bilgiye göre geliştirilebilecek alternatif her bir tutumun/davranışın/çözümün avantaj ve dezavantajları konuşulur. Uygulama sürecinde ise seçilen alternatifin uygulanması ve bunun olası sonuçları irdelenir.

Sizce ne yapılması gerek?

Nasıl daha iyi işe yarar?

Bu şekilde davranmakla kazancınız ne olur?

Kaybınız?

Olabilecek en kötü şey ne olur?

Bu nasıl ortaya çıkar?

Öyleyse ne yapmayı planlıyorsunuz?

Nerede ve ne zaman yapacağınızı düşündünüz mü?

Sizce nasıl gider?

Daha iyi sonuca ulaşabilmek için yapabileceğiniz başka bir şey var mı?

Örnek Görüşme 4:

Eğer bir insan bir işi ilk defa yapıyorsa zorlanır ve iyi yapamaz; ancak o işle uğraşır ve ısrar ederse giderek daha iyi yaparsa sizin bu işi yapamadığınız için kendinizi başarısız görmemiz ne kadar uygun?

O halde bu konuda yeni bilgi ışığında, işi bırakmak yerine ne yapabilirsiniz?

Sokratik Yöntemin Diğer Önemli Unsurları**Empatik olarak dinleme**

Danışanın söylediklerini dikkatle takip etmek (sözcükler, imgeler, benzetmeler, ana fikirler, temalar, inançlar, güçlü yanlar ve güçsüz yanlar)

Danışanın söylemediklerine dikkat edilmesi (diğer insanlarda bu tür durumlarda olabilecek ne eksik, yaşamadıkları neler var ama farkında mı değil, söylemekten kaçındıkları neler, size söylemenin güç geldiği şeyler neler) (Padesky 1995)

Özetleme:

- a. Orijinal inancın söylenmesinin ardından sorularla ortaya çıkan bilginin özetlenmesi.

- b. Yazılı notlar alındıysa bunların paylaşılması veya danışanla birlikte bir özet oluşturulması

“Gelin birlikte yaşadıklarınızın ve şu ana dek bana söylediklerinizin önemli noktalarını içeren bir özet yapalım. Ardından belki bu bilgilerin bizim işimize nasıl yarayacağına bakarız”

Sokratik Sürecin Akışında Soru Tipleri (Overholser 1993a, 1993b, 1994)

1. Bilgi edinmeye dönük sorular

Sorunu tanımlamaya dönük “Ne, nerede, ne zaman, kiminle, nasıl” türü sorulardır

- Bu durumun bir örneğini anlatır mısınız?
- En son ne zaman böyle bir durum yaşadınız, anlatır mısınız?
- Kimle, nerede, nasıl?
- Ne hissettiniz?
- Ne yaptınız?
- Bunun sorun olan yanı ne?
- Geçmişte ne yaptınız?

2. Çeviri Soruları

Olayın anlamını sorgulayan dolayısıyla anlam vermeye ilişkin otomatik düşünceleri veya bilişleri (anlam, atıf, veya sayıltıları) açığa çıkaran sorular

- Bundan ne sonuç çıkardınız?
- Bu ne anlama geliyor?
- Size göre neden oldu?
- Bunun sizin için anlamı nedir?
- Bundan ne anlıyorsunuz?
- Bu duruma bir arkadaşınız ne derdi?

3. Yorum Soruları

Olay veya durumlar arasındaki olası ilişkilere ilişkin bilişleri açığa çıkarırlar.

- İşte hissettiğin, evdekine benziyor mu?
- Bu düşüncelerle uygun arasında bir ilişki var mı?
- Bu düşünceler ne zamanlar daha fazlaşıyor?
- Eşinizle yaşadığınız sorunlar işte yaşadığınız sorunlara benziyor mu?
- Fark ne?
- Acaba geçmişte yaşadığınız bu sorundan bugün işinize yarayacak bir şey öğrenebilir miyiz?

4. Geçmişteki benzer durumlara ilişkin uygulama soruları

Amaç bireyin dikkatini daha önceki veya var olan bilgi ve becerilerine çekmek. Gözden kaçan veya unutulmuş ve ele alınan konuyla ilgili önemli bilgilere dikkat çekmek için kullanılırlar.

- Daha önce böyle bir durum yaşadınız mı?
- Aynı durumu yaşayan diğer insanlar ne yaparlar?
- Geçmişte böyle hissettiğinizde ne yapmıştınız?
- Geçmişte neyin yardımı olmuştu?

5. Analiz Soruları

Analiz soruları: Sorunu bileşenlerine ayıran, sistematik ve mantıklı bir biçimde kişinin sorunu, düşünceleri, başa çıkma stratejileriyle ilgili inançlarına dönük sorular. Bu rasyonel analiz veya tümevarımsal akıl yürütmedir. Nesnelliği sağlayarak mantıklı düşünme ve tümevarımsal akıl yürütme ile inanç, yorum ve sayıltıları incelemeyi ve değiştirmeyi amaçlar

- Böyle düşündüğünüzde düşüncenizi destekleyen ne gibi veriler var?
- Gözden kaçırdığınız herhangi bir kanıt var mı?
- En iyi arkadaşınız böyle düşündüğünüzü duysa ne derdi?
- Bunun olmadığı oldu mu hiç?
- Sizce bu soruna ne neden oluyor?
- Bunun kanıtı ne?
- Bu görüşü nasıl sınavabilirsiniz?
- Sorunun azaldığı durumlar var mı?
- Bu soruna başka bir biçimde nasıl bakabilirsiniz?
- Sizin için doktor olmanın anlamı ne?

6. Analitik Sentez Soruları veya Değerlendirme Soruları

En son sorulacak sorulardır. İlk düşünceler, inançlar, sayıltılar yeniden değerlendirilir ve tartışmanın ışığında tekrar ifade edilir; Yeni veya alternatif açıklamalara ve çözümlere dönük sorular

- Bundan ne sonuç çıkarıyorsunuz?
- Hala kendini başarısız mı görüyorsunuz?
- Bu konuda başka biçimde düşünülebilir mi?
- Bu söyledikleriniz ... inancınızla uyumlu mu?
- Buna göre neyin yardımı olabilir?
- Yakın bir arkadaşınız olsa bu durumda ona ne derdiniz?
- Bütün bunları size önem veren ve seven yakın bir arkadaşınız öğrense ne derdi?
- Olan biteni daha iyi nasıl açıklayabiliriz?

Örnek Görüşme:

Olumsuz inancın açığa çıkarılması

H: Her açıdan tam olarak başarısızım.

T: Çok umutsuzsunuz, kendinizi tamamıyla başarısız gibi mi hissediyorsunuz?

H: Evet ben hiç bir işe yaramam

T: Hiç bir işe yaramam derken neyi kastediyorsunuz? **(Bilgi edinmeye dönük soru)**

H: Bütün hayatımı mahvettim, hiç doğru dürüst bir şey yapamadım.

T: Bu sonuca ulaşmanıza yol açan bir şey mi oldu yoksa zaten daha önce de böyle mi düşünüyorsunuz?

H: Önce bu kadar değildi ama artık kendimi daha net görebiliyorum.

T: Yani bu düşüncenizde bir değişme mi? **(Bilgi edinmeye dönük soru)**

H: Evet ailemle bir araya gelmiştik, kardeşim, eşi, çocukları, bizimkiler. Kardeşimin ailesi çok mutlu görünüyordu, o an şunu fark ettim benim ailem mutsuz, bu benim yüzümden, hasta olduğum için, eğer kardeşimin ailesi olsalardı böyle olmayacaklardı.

T: Yani ailenizi önemseydiğiniz için kendinizin başarısız biri olduğuna karar verdiniz, onları hayal kırıklığına uğrattığınızı düşündünüz. **(Özetleme)**

H: Doğru.

T: Aynı zamanda bu durumun düşüncenizde olan bir değişiklik olduğunu söylemişsiniz; geçmişte yine böyle hissettiğiniz ve kardeşinizin ailesiyle bir araya geldiğiniz zamanlarda ne şekilde düşünürdünüz? **(Geçmişteki benzer durumlara ilişkin soru)**

H: Aslında hep böyle düşünmüştüm ama belki o zamanlar iyi bir baba, iyi bir eş olmaya çalışmanın yeterli olabileceğini düşünüyordum oysa şimdi sadece çaba göstermenin yetmeyeceğini anladım.

T: Tam olarak anlayamadım, neden şu anda sadece çaba göstermenin yetmeyeceği sonucuna ulaştınız?

Neden artık sadece çaba göstermek yeterli değil? **(Analiz sorusu)**

H: Çünkü ne kadar çabalasam da kendimi zorlasam da onlar yine de sağlıklı biriyle olabilecekleri kadar mutlu değiller.

T: Bu onların söylediği bir şey mi?

H: Hayır, fakat kardeşimin çocuklarının ne kadar mutlu olduklarını gördüm.

T: Siz de çocuklarınızın ailenizin daha mutlu olmasını istiyorsunuz?

H: Evet

T: O zaman şöyle diyebiliriz; siz bazı şeyleri yapamadığınız için kendinizi bir baba olarak yetersiz görüyorsunuz. **(Özetleme)**

Peki bu hafta içinde ailenizle ilgili herhangi bir şey yaptınız mı?

H: Hayır. Hiç bir şey yapmıyorum ki?

T: Bu hafta çocuklarla birlikte yaptığınız herhangi bir şey oldu mu, önemli ya da önemsiz? Mesela çocuklarla ilgilendiğiniz, ya da onlarla bir şey yaptığınız oldu mu hiç?

H: Bazen küçük çocuğu yatağına götürdüğüm oldu, büyük oğlumu pazar günü derse götürdüm.

T: Bu yaptıklarınız çocuklar için bir anlam taşıyor muydu, bir önemi var mıydı?

H: Olabilir

T: Peki eşinizle ilgili yaptığınız herhangi bir şey oldu mu? Örneğin onun sizden memnun olduğu bir durum?

H: İşten erken gelirim memnun oluyor.

T: Geçen hafta hiç eve erken gelebildiğiniz oldu mu?

H: Evet bazen.

T: O zaman çocuklar ve eşiniz için geçen hafta ara sıra anlamlı olabilecek şeyler yaptığınızı söyleyebiliriz. **(Açığa çıkan yeni bilginin özetlenmesi)**

H: Evet.

T: Peki tam olarak başarısız ve hiç bir işe yaramayan birisinin eşini ve çocuklarını ara sıra da olsa memnun etmesi mümkün müdür? **(Eski bilgiyle kıyaslanması)**

H: Hayır.

T: Buna göre kendinizi tam olarak her açıdan başarısız olarak değerlendirmek uygun mu? **(Analitik sentez sorusu)**

H: Sanırım doğru değil; ama yine de depresyonda olmayan bir baba gibi değilim?

T: Eğer böyle olmasanız, ya da daha az mutsuz olsaydınız bugünkünden farklı neler yapardınız veya onların gözünde daha iyi baba olabilmek için neler yapardınız? **(Bilgi edinmeye dönük soru)**

H: Onlarla daha çok ilgilenirdim, daha çok konuşurdum, daha neşeli olurdu, gülerdim, onlara cesaret verirdim, kardeşimin şu anda ailesine yaptığı şeyleri yapardım.

T: Peki bu saydığımız şeylerden bir kısmı mutsuz olsanız da yapılabilecek şeyler mi?

H: Şey sanırım yapılabilecek şeyler.

T: Peki bunların bir kısmını yapmayı denerseniz bir baba olarak kendinizi daha iyi hissetme şansınız olabilir mi?

H: Belki ama kendimi bu kadar kötü hissediyorken bunları yapmanın yeterli olacağını sanmıyorum.

T: O zaman şunu diyebiliriz eğer aileniz için daha fazla şey yaparsanız kendinizi iyi hissetme şansınız olabilir (**Açığa çıkan yeni bilginin özetlenmesi**)

T: Peki bunun nasıl sonuç vereceğini nasıl bulabilirsiniz?

H: Bilmiyorum.

T: Bunu bir süre denesiniz işe yarayıp yaramadığını anlayabilir miyiz? (**Uygulama sorusu**)

H: Evet.

T: Bir hafta bunu deneyebilir misiniz?

H: Olabilir.

Sonuç

Sokratik Yöntem diğer yapılandırılmış yöntemlere göre öğrenmesi ve uygulaması zor olabilir ancak bilişsel davranışçı terapide uygulanacak teknikler arasında disfonksiyonel düşünceleri değiştirmede uygulanan müdahalelerin belkemiğini oluşturmaktadır. Sokratik

Yöntem sayesinde danışanın mevcut bilişlerini sorgulamasının yanı sıra önemli bilişlerin farkına varma ve daha aktif bir şekilde seanslarda yer alması sağlanır.

KAYNAKLAR

- Aydın H (2008). Sokrates'in Felsefesi Işığında Sokratik Yönteme Analitik Bir Yaklaşım Üniversite ve Toplum Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi Haziran, Cilt 8, Sayı 2)
- Overholser, J.V. (1993a). Elements of the Socratic method: I. Systematic questioning. *Psychotherapy*, 30, 1, 67-74.
- Overholser, J.V. (1993b). Elements of the Socratic method: II. Inductive reasoning. *Psychotherapy*, 30, 1, 75-85.
- Overholser, J.C. (1994). Elements of the Socratic method: III. Universal definitions. *Psychotherapy*, 31, 2, 286-293.
- Padesky, C. Audio tape – Socratic process (SQ1) 2000.
- Padesky, C. & Greenberger, D. (1995), *Clinician's guide to mind over mood*. New York: Guilford Press.
- Paul Stallard (2005) *The Socratic process and inductive reasoning A Clinician's Guide to Think Good – Feel Good Using CBT with children and young people* John Wiley & Sons Ltd, The Atrium, Southern Gate, Chichester, West Sussex PO19 8SQ, England sayfa 51-66.

Yazışma adresi/Address for correspondence:

Doç. Dr. M. Hakan Türkçapar, Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eđt. ve Arş. Hast. II. Psikiyatri Kliniği
e-mail: mhakantunc@superonline.com

Alınma Tarihi: 20.01.2012

Received: January 20, 2012

Kabul Tarihi: 26.01.2012

Accepted: January 26, 2012